

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer \aleph iryah ne'emanah

kolel Nevi'im u-khetuvim

Sefer 'Ezra

Shelomoh ben Yitshaq

Fyorda, 578 [1817/1818]

א

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9591

עזרא ב ג

בִּירוּשָׁלַם הִתְנַדְּבוּ לְבֵית הָאֱלֹהִים לְהַעֲמִידוֹ
עַל־מְכוּנָו : סט כְּבָנָהּ נָתַנּוּ לְאוֹצַר הַמֶּלֶךְ אֲבָה
זָהָב דָּרְכֵמוֹנִים שִׁשְׁרֵבְאוֹת וְאַלְפָּה וְכֶסֶף מָנִים
חֲמִשָּׁת אֲלָפִים וּכְתַנֹּת כֹּהֲנִים מֵאָה : ע וַיֵּשְׁבוּ
הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וּמִן־הָעָם וְהַמְּשֻׁרְרִים
וְהַשּׁוֹעֲרִים וְהַנְּתִינִים בְּעָרֵיהֶם וּבְלִי־יִשְׂרָאֵל
בְּעָרֵיהֶם :

ג א וַיַּגַּע הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּעָרִים וַיֵּאֲסֹפוּ חָעָם כָּאִישׁ אֶחָד אֶל־

יְרוּשָׁלַם : ג וַיִּקָּם יְשׁוּעַ בֶּן־יֹצָדָק וְאָחִיו
הַכֹּהֲנִים וּזְרַבְבָּל בֶּן־שָׂאֲלֻתִיאֵל וְאָחִיו וַיְבָנוּ אֶת־
מִזְבֵּחַ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לְהַעֲלוֹת עָלָיו עֹלוֹת
כַּכְּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים : ג וַיְכִינוּ
הַמִּזְבֵּחַ עַל־מְכוּנָתוֹ כִּי בְּאִמָּה עָרִיהֶם מֵעַמִּי
הָאֲרָצוֹת וַיַּעַל עֲרֵיו עֹלוֹת לַיהוָה עֹלוֹת לְבִקְרָ

ולערב

מבנותיו קרי

ר ש י

ויעלו קרי

משוררים ומשוררות מואתים . לפי שהם עולים בשמחה מנבל לארץ ישראל
היו צריכים למשוררים ומשוררות כדי שיהו מטיילות בהם צרוב שמחתם :
(סח) התנדבו . היו מתנדבין לבנין הבית : (סט) ככחם . כפי
כחם ומנונם : דרכמונים . שם מטבע של זהב : וכתנות כהנים .
לשרת בהם :

ג א ויגע . כמו והגיע : החדש השביעי . הוא חדש תשרי ובני
ישראל אשר היו בערים מה עשו ויאספו כלם כאחד
לירושלם : (ג) ויכינו המזבח על מבנותיו . כדי להקריב עליו קרבנות
שהרי היו ידאים מעמי האזנות שלא יקנתרום ושלא ילשינום למוֹלך
ונטו המזבח לעלות עליו עולות למען ישמעו ויבינו העמים בדבר אשר
עשוהו

פ
פ
ד
א
ו
ל
ד
ג
ק
פ
י
מ
מ
א
ג
ד
א
א
(ס)
בל
ג
מ
ז
מ
א
ע

ת ר ג ו מ א ש כ נ ז י י

פעלו קאמן , געלאַכטן ויא זיך דענוועלכן גאַנץ נאָך דער פּאַרינגן
פּאַרם ווידר הערצושטעללן . [סט] זיא טרוגן אויך , צו דען פֿיר
דיזעו געשעפט געוואַממעלטן פּאַררעטהן , נאָך איהרם פּערמעגן בייא :
איין אונד זעכציג טוויזענד דרכמונים גאַלד ; פֿינף טוויזענד מנים
זילבר ; אונד הונדרט פּרויטעררעקקע . [ע] נאָך אונד נאָך
ליעסן זיך דיא פּרויטער , לעוויטן , אונד טהיילווייזע דאַו פּאַלק ,
דיא זענגר , טהאַרהיטער אונד נחונים אין איהרן וואָהנפלעטצן
נידר ; זא דאָס ענדליך גאַנץ איוראַעל אין זיינן שטעדטען וואָר .

ג [א] אַלו דער זיבענטע מאַנאַטה העראַננאַהטע , אונד דיא
קינדער איוראַעלו אין איהרן שטעדטן זיך נידרגעלאַזן האַטמן ,
פּערוואַממעלטע זיך דיא גאַנצע נאַטציאָן , שנעלל וויא איין מאַן , נאָך
ירושלים . [ב] אונד עו מאַכטע זיך אויף ישוע דער זאָהן יוצדק
מיט זיינן אַמטוברידרן דען פּרויטערן , אונד זרובבל זאָהן שלתיאל
מיט זיינן ברודערן , אונד בויטען דען אַלטאַר דעו גאַטטעו ישראל ,
אום דיא אין דער לעהרע דעו געטמליכן מאַנגעו משה פּאַר .
געשריבנן אַפּפּער דאַרויף דאַרצוברינגן . [ג] זיא שטעללמן צוואַר
דען אַלטאַר ווידר און זיינר עהמאַהליגן פּאַרם הער , בראַכטן אַבער ,
אויז פּורכט פּאַר דען פּעלקרן דעו לאַנדעו , דעם עוויגן נור גאַנצאַפּפּער
דאַרויף דאר ; נעמליך דאז גוועהנליכע גאַנצאַפּפּער דעו מאַרגענו אונד דאַו

ד ע ו ב י א ו ר

אינאַנדער , להעמיד בית ה' על מכוני . וזאת הוראת בני החפעל במלח הזאת .
(סט) דרכמונים , הן מטבעות יונות (דראַכמען) , והמטבעות הנקראות
בלשון פרס (כמו להלן ס' כ"ז , ובדברי הימים א' כ"ט ז"ל) אדרכונים
(דאַריקוס) הן שוות בערכן למטבעות האלה .

ג (א) השביעי , הוא תשרי . כאיש אחד , פירוש , אסיפת העם
היתה במהרה כאסיפת איש אחד (הראש"ע) , וכן
מתורגם . (ב) כי באימה וגו' , המפרשים נלחטו בפירוש הכתוב הזה ,
ולכו כראה , כי המורד בלב אנשי ישראל , אשר היו מוכנעים זמן רב בגלות
מר , **הַבָּב** , שפחדו ויראו כנואם לארץ מהעמים אשר סביבותיהם , אף שהיה
צידם רשיון המלך ; אפס כאשר עברו להם דק ימים אחדים , מנא לבנם
שרגוע , ולנשה אותם רוח אמיץ , לעבוד עבודת ה' ביד רמה . ולכן לא הביאו מיום
אחד לחדש תשרי , אשר בו הקילו להעלות עולות לה' , עד חג הסוכות כי אם
עולות החמירים לנקר ולערב , אבל בחג הסוכות הקריבו קרבנות חגן בבספר
כמשפט .

תרגום אשכנזי

דעו אבענדו . [ד] דאָ לויבהיטענפֿעוט הינגעגן , וואורדע גאַנץ
 נאָך דער פֿאַרשריפֿט געפֿייערט , טעגליך וואורדע דיא אַנצאַהל
 אָפֿפֿער געבראַכט , דיא פֿיר דענועלבן בעשטיממט איז . [ה] אין
 דער פֿאַלגע וואורדן דיא טעגליכן אָפֿפֿער , דיא דער נייאמאַנדע
 אונד דער הייליגן פֿעוטטאַגע דעו העררן , זאָ וויא אַללע דעם עוויגן
 פֿרייווילליג געווידמעטען אָפֿפֿער , אונאונטרבראַכן דאַרגעבראַכט .
 [ו] מיט דעם ערוטן דעו זיבנטן מאָנאַט וואורדע אַלזאָ צו אָפֿפֿערן
 בעגאַנגען , צום טעמפל דעו העררן אַבר , וואָר נאָך דער גרונד ניכט
 געלעגט . [ו] נון פֿינג מאַן אַך דען שטיינהויערן אונד ציממלויטן
 געלד צו געבן , דען צדנים אונד צרים אַבר גאַב מאַן שפּיזע ,
 טראַנק אונד עהל , דאַס זיא נאָך דעם מעערבוון פֿאַן יפוא דיא צעדרן
 פֿאַם ל כ נ ז בראַכטן , דיא דער פּערוישע קעניג כורש צו ברינגן
 ערלויבט האַטטע . [ח] אונד אים צווייטן מאָנאַט דעו צווייטן

ביאור יאהרעו

כמשפט דבר יום ביומו . ומתן הסכות והלאה הקריבו קרבנות התמידים ,
 וראשי חדשים ולכל המועדים הקדושים ככתוב בתורת משה , כן המשך המקראות
 האלה , ועל פי זה מתורגם בל"א . (ד) דבר יום ביומו וגו' , ידוע שפרי
 החג פותחים והולכים , וזאת כונת המאמר הזה . (ה) ואחרי כן וכו' ,
 הטעם , שלא נטלו הקרבנות אחרי כן , מראש תשרי , שהקלו להעלות עולות
 (מדברי הראב"ע) , וכן מתורגם . (ז) מן הלבנון וגו' משמות האמות ,
 המדינות וכדומה , הנאים בספרי עזרא , נחמיה , קברי הימים , נדבר בע"ה
 בהקדמתנו הכוללת . (ח) לנצח , ענין נצוח בלשון ענר יורה תמיד
 על

מכלל יופי

ג (ז) כרשיון . במצוחו וברשותו ורכותינו ז"ל הרגילו הרבה כזה הלשון
 כאמרם אלמלא נתנה רשות . לעין לראוח צריך ליטול רשות
 וכתב רבי יונה כי מזה קראו למלכות רשות כאמור הוּו זהירין ברשות והנכון
 שהוא מלשון ראש כי הפלך נקרא ראש כמו שאמר נתנה ראש וזלחו
 וכן הוא נקרא בקטן רשות אבל הוא חסר אלף : (ח) לנצח . ענין חווק
 במצלותם [י]

לקט שכהה

ד (ב) ולא אנטנו זנחים . כתוב ולא באל"ף וקרי ולו
 צו' וכתב הראב"ע כי טעם הכתוב לא אנטנו זנחים לזלחו .
 ולדעתו כי אף על פי שאמרו שהיו זנחים לו לא היו זנחים אל השם
 יתברך כי גרי אריות היו את ה' היו ירחים ואת אלהיהם היו
 עובדים

וְלַעֲרַב : ד וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַגּ הַסְּפוֹת כַּכְּתוּב
 וְעִלְתָּ יוֹם בְּיוֹם בְּמִסְפַּר כְּמִשְׁפַּט דְּבַר־יוֹם
 בְּיוֹמוֹ : ה וְאַחֲרֵי כֵן עָלְתָּ תָּמִיד וּלְחַדְשָׁם
 וּלְכָר־מוֹעֲדֵי יְהוָה הַמְּקֻדָּשִׁים וּלְכָל מוֹתְנֵדָב
 נִדְבָה לַיהוָה : ו כַּיּוֹם אֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי
 הִחִלּוּ לְהַעֲלוֹת עֹלוֹת לַיהוָה וַהֲיִכֵּל יְהוָה לֹא
 יָסַד : ז וַיִּתְּנוּ־כֶסֶף לַחֲצִבִּים וּלְחַרְשֵׁים
 וּמֵאֶבֶל וּמִשֶּׁתֶּה וּשְׁמֶן לְצִדְנִים וּלְצֹרִים לְהֵבִיא
 עֲצֵי אֲרָזִים מִן־הַרְבֵּנוֹן אֲלֵי־ם יְפוֹא כְּרִשְׁיוֹן
 כּוֹרֶשׁ מֶלֶךְ־פָּרַס עֲלֵיהֶם : ח וּבִשְׁנֵה הַשְּׁנִית

לבוואם

ר ש י

עשוהו ע"פ המלך ועל כן יונעו מלקנתרם לבניין הבית : לבקר ולערב .
 תמיד של שחר ותמיד של בין הערבים : ועולו' יום ביום במספר . קרנות
 החג במספרם כמשפט : (ז ה) ואחרי כן . ולאחר הסכו' היו
 מקריבים קרנות בכל יום לבקר ולערב : ולחדשים . ולראשי חדשים
 היו מקריבים קרנות של ראשי חדשים : ולכל מועדי ה' . ולשער
 מועדות קרניהם : ולכל מותנדב . ולכל אותם המותנדבים נדבותיהם
 היו מקבלים הכהנים אותם להקריבם ומיוס אחד בתשרי התחילו
 להקריב קרנות ועדין לא נבנה יסוד הבית : (ז ו) ללודנס ולצורים
 בני צור ולידון שהיו אומנים לבנות הבית : אל יס יפו . דרך הים
 הביאום אותם : כרשיון . כאשר היה רשות המלך לבנות הבית
 כרשיון ל' רשות מגזירת רעה שהרי מן חנה יאמר אביון ומן חנה
 יאמר לביון ומן חנה רעה רעיון ומן חנה רעיון ומן רעה
 יאמר רשו' כמו מן ענה ענות מן שנה שנות ומן ראה ראות ומן זנה
 זנות נמנאו רשות ורשיון צחין וייגאלין מגזירת תחת לפי שאר הדקדוק
 ול' אחד הם . ומנחם חזרו לו' ארשת שפתינו ולא דקדק
 בגזירתו ואעפ"כ שני פנים הללו קרובים זה לזה במשמעותם :
 (ח) צחדש השני : הוא חדש אייר : מהשני . כל אותן שבאו
 מהשביה לירושלים : ויעמדו . העמידו הלויים המשוררים לנגח ולומר

שיר

ע ז ר א ג

לבואם אל-בית האלהים לירושלם בחדש
 השני החלו זרובבל בן-שאלתיאל וישוע בן-
 יוצדק ושאר אחיהם הכהנים והלויים וכל-
 הבאים מהשבי ירושלם ויעמידו את-הקוים
 מבן עשרים שנה ומעלה לנצח על-מלאכת
 בית-יהוה : ט ויעמד ישוע בןיו ואחיו קדמיאל
 ובניו בני-יהודה כאחד לנצח על-עשה
 המלאכה בבית האלהים בני הנדרד בניהם
 ואחיהם הלויים : י ויסדו הבנים את-היכל
 יהוה ויעמידו הכהנים מלבשים בחצרות
 והלויים בני-אסף במזלתיים להלל את-
 יהוה על-ידי דוד מלך ישראל : יא ויענו
 בהלל ובהודת ליהוה כי טוב כי לעולם חסדו
 עד-ישראל וכל-העם הריעו תרועה גדולה

בהלל

ר ש " י

שירה לפני הצונים בשעת בנין יסוד הבית • לנצח שני נתיחים הללו
 הם נתיחי שירה כמו למנצח (בנגינות) מזמור לדוד (תילים י"ג ד') :
 (ט) ויעמוד ישוע • עמדו ואמרו שיר' ציחד סביב עושי מלאכ'
 יסוד הבית : ויסדו • משקל חזק מן יסוד • כמו ויסדו טירותיהם כן
 ויסדו מן יסד • ויסדו מן יסד • ונשמעותן וייסדו וייסבו במשקל
 חזק בשתי יודי'ן אחת פעולה וא' של יסוד ופתרון היו מייסדי מייסבים :
 ויסדו הצונים • הצוני מייסדים את יסוד היכל ה' • בשעה שהיו
 מנצחים בשירתם והעמידו הכהנים מלובשי בגדי כבוד וחזנות צדיקים
 לתקוע צהם : והלויים בני אסף • היו משוררים : במנצחים •
 כמו (תילים ק"ן) לללני שמוע כלי שיר הם : ע"י דוד • שהיו
 יבצחים ומשוררים שירות והודת של דוד מלך ישראל : (יא) ויענו •
 ולשון

ת ר ג ו ם א ש כ נ ז י • י ב

יאהרעו , נאך דער אנקונפט ביא דעם טעפמל דעו העררן אין
 ירושלים , ווארדע פאן זוכבל זאָהן שאלתיאל'ז , פאן ישוע זאָהן
 יוצדק'ז אונד איהרן איבריגן ברידרן , זא וויא פאן דען פרוזטרן ,
 לעוויטן , אינד איבערהויפט פאן אללן אויז דער געפאנגענשאפט
 נאך ירושלים צוריקגעקאממען , דער אנפאנג געמאכט , דיא לעוויטן
 פאן צוואנציג יאהרע אונד דאריבר , ביא דער ארבייט אפ טעמפל
 דעו עוויגן אלו אָבעראויפֿזעהער אנצושטעללן . [ט] היראויף פֿערבאָנרן
 זיך ישוע , דעזון זעהנע אונד ברידר , קרמיאל אונד זיינע זעהנע ,
 דיא קינד יחודה'ז , מיט דען נאָבקאָממן הנדר'ז איהרן זעהנן אונד
 ברידרן דען לעוויטן , דיא אויפֿזיכט צו פֿיהרן איבר דיא ארבייטער
 אפֿס הויזע דעו העררן . [י] וועהרענד דיא בוילייטע דען גרונד
 צום טעמפל דעו עוויגן לעגטן , שטאָנרן דיא פרוזטר אין איהרער
 אַמטזוקליידונג מיט טראָמפעטן , אונד דיא לעוויטן אויז דעס הויזע
 אספֿז מיט צימבעלן , אום צו פרייסען דען העררן מיט דען געזענגן
 דוד'ז דעו קעניגען אין איזראָעל . [יא] זיא זאָנגן אונטר אַנדרן
 לאָב . אונד דאָנקגעזענגן דעם עוויגן צו עהרן : פֿר י י נ ד ל י ך
 א י ז ט ד ע ר ה ע ר ר , ע ו ו י ג ו ו ע ה ר ט ז י י נ ע ג י ט ע
 א י ב ע ר י ש ר א ל ! אונד אלו דער לאָבגעזאָנג צור עהרע גאָטטעז
 ערטענטע , בראַך דאָז גאַנצע פֿאָלק אין לויטעם יובעל אויז , דען
 בעגרינדעט

ב י א ו ר

על גבורת איש מזלתי , אפֿס נכחית הנופֿטיות או נכחית הרחניות • וזוה נקרא
 איש מהין הממונה ליסד ולסדר מלאכה מה על ידי עשיה • מנצח (אָבער
 אויפֿזעהער) , זוה טעם מלת לנצח בפֿסוק הזה • (יא) בהלל ובהודות
 וגו' , בתוך שאר תפלות וזירי תודה • (יב) הזקנים , מוסב על הכהנים ,
 הלויים וראשי האבות , ולכן הוא מוטעם בטעם רביע , שהוא מפסיק יותר
 מכל המפסיקים , אשר לפניו בפֿסוק הזה • ביסרו , דנקעס זא הבית , ופידוש ,
 אשר

מ כ ל ל י ו פ י

(י) במצותים , שרשו צלל ונפלה אורו הכפל ונקרא בלשון שנים
 לפי שהם שני כלים שמקישין זה בזה ומשמיעים קול מענין בצלצלי
 שמע : על ידי דוד , כלומר במצותו ובשליחותו .
 ד (ה) וסכרים

ת ר ג ו מ א ש כ נ ז י

געגרינדעט וואָר דער טעמפל דעז העררן נון . [יב] פֿילע פֿאָן דען
 עלטערן פֿריזטרן , לעוויטן אונד פֿאַמיליענהייפטרן , וועלכע דען ערוטן
 טעמפל אין זיינס גלאנצע געזעהען האַטטן , וויינטן לויט בייא דער
 גרינדונג דעז צווייטן , אינדעם איינע אַנדערע מענגע הינגעגען מיט
 פֿריידיגס יויכצן דיא שטיממע ערהאַב ; [יג] דאַז געמיינע פֿאַלק
 אַבער קאַנגמע דיא לעדמענדע פֿריידע פֿאָן דעם געמענע דער קלאַגע
 ניכט אונאַרשיידן , דען עז זעלכזט לערמטע זאָ העפֿטיג , דאַס עז
 אין ווייטער פֿערנע ערשאַללטע .

ך [א] אַלז יהודה'ז אונד בנימין פֿינדע הערטן , דאַס דיא אויז
 דער געפֿאַנגענשאַפֿט צוריקגעקעהרטן דעם עוויגן , דעם גאַטט
 איזראַעל'ז איינן טעמפל בויעטען . [ב] טראַטן זיא הין צו זרכבל
 אונד צו דען פֿאַמיליענהייפטרן , אונד שפראַכן צו איהנן : לאַסט
 אונז טהייל אַן אייערם בויע נעהמן , דען וויר בעקעננו אונז , זאָ
 וויא איהר , צו אייערם גאַטט אַפֿפֿערן איהם שאַן זייט דען צייטן דעז
 אַסירישן קעניגז אסר הדן , וועלכר אונז הירעהר פֿערזעטצטע .

[ג] אבר

ב י א ו ר

אשר ראו בעיניהם הבית הראשון , בעת יסרו בית שני היו זוכים (הראב"ע) *
 אבל מטעמי המקרא נראה , שגלת ניסרו מוסבת על הבית הראשון , כי
 היא מנוקדת בטעם קטן , שהוא מפסיק יותר מהפשטא , אשר לפכיו , וגם
 רש"י זכ"ל העיר על זה כנראה מדבריו , ואנחנו תרגמנו בלשנא דמשתמע
 לתרו אפי' ורבים בתרועה , מהכהנים הלויים וראשי האבות , אשר
 לא ראו את הבית הראשון . (יג) מוסב על מקרא שלפניו , ופירושו בעבור
 שהריע המון העם תרועה גדולה עד מאד , לא יכלו להכיר עם קול נדיביו
 העם , היא קול ענות שמה או קול ענות כהי ויללה . לקול בני העם ,
 לקול הנבי , וכפלת מלת העם בפסוק הזה היא אחת מסגולות לשון ענף
 (העברעא'ומען) כנודע *

ד (ג) אנהנו

ר ש"י

ל' עניית זמר . כמו ותען להם מרים (שמות ט"ו) : ובהודות . ובהודו' :
 כי טוב . להודות לה' : וכל העם . אשר עם ישראל : על הוסד
 כל השמחות הללו היו עושים על בניין היסוד אשר ; הוסד בבית ה' :
 (יב) ניסדו . ניסדו שלו מן שם דבר של יוסד ומן יסד יאמר ניסדו .

כז

בְּהִלֵּל לַיהוָה עַל הַיָּסֵד בֵּית־יְהוָה : יב וְרַבִּים
 מִהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם וְרֵאשֵׁי הָאָבוֹת הַזִּקְנִים אֲשֶׁר
 רָאוּ אֶת־הַבַּיִת הַרְאִשׁוֹן בְּיָסְדוֹ וְהַבַּיִת
 בְּעֵינֵיהֶם בָּבָיִם בְּקוֹר גָּדוֹל וְרַבִּים בְּתַרוּעָה
 בְּשִׂמְחָה לְהָרִים קוֹל : יג וְאִין הָעַם מִכִּירִים
 קוֹל תְּרוּעַת הַשִּׂמְחָה לְקוֹר בְּכִי הָעַם כִּי
 הָעַם מְרִיעִים תְּרוּעָה גְדוֹלָה וְהַקוֹל נִשְׁמָע
 עַד־לְמֶרְחֹק :

ד א וַיִּשְׁמְעוּ צָרִי יְהוּדָה וּבְנֵי־מִן כִּי־בָנִי הַגּוֹלָה
 בּוֹנִים הֵיכַל לַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל : ב וַיִּגְשׁוּ
 אֶל־זָרְבָבֶל וְאֶל־רֵאשֵׁי הָאָבוֹת וַיֹּאמְרוּ לָהֶם
 נִבְנָה עִמָּכֶם כִּי בָכֶם נִדְרוּשׁ לְאֲדֹהֵיכֶם
 וְלֹא יֵאָנְחֵנוּ זְבָחִים מִיָּמֵי אֲסָר חֲדָן מֶלֶךְ

אשור

ולו קרי

ר ש י

כמו יין חדש בחדשו • מן קדש בקדשו : זה הבית • כשהיו
 רואין בניין בית זה היו זוכין מתוך שהיו זוכרים אותו בניין גדול של
 בית ראשון : ורבים • אשר לא ראו בניין בית ראשון היו שמחין ומרועין
 בשמחה בקול גדול מרוב שמחתן שיאלו מגולתן : (יג) ואין העם
 מכירים • אותם השומעים לא היו זכירים קול תרועת שמחה מפני
 קול בכי העם שהרי העם השמחים היו מריעי' תרועה גדולה וקול הבכי
 נשמע יותר ויותר עד למרחוק :

ד (א) כרי יסודם ובנימין • הם האומו' אשר הושיב סנחריב בא"י כמו
 שנאמ' (מלכים ב' י"ז) ויבא מלך אשור מצבל ומכותה ומעזה ומחמ'
 ומספרוים ויושב אותם בערי שומרון תחת בני ישראל : (ב) ויאמרו נבנה עמכם •
 היו אומרים כך תתבטל מלאכת הבית על ידיהם שלא לצנות עוד • מימיו אסר
 חדין מלך אשור בנו של סנחריב שלאחר שסנחריב הושיבם שם הרגוהו אדרמולך
 ושהאמר בניו וימלוך אסרחדון בנו תחתיו שנא' (ישעיה ל"ו) ויכי הוא משהחזו'

בית

ד 4